

**MENORCA
TALAYÒTICA**
Candidata Patrimoni Mundial

RECEPCIÓ

1

17

2

2

2

3

4

16

5

6

SORTIDA

ZONA SUD

SORTIDA

15

12

11

7

8

14

13

9

1 MURALLA	10 CASA
2 TALAIOTS	11 CASA-TALLER METAL·LÚRGICA
3 VISTA PANORÀMICA DE LA COSTA	12 CASA I CUINA ISLÀMICA
4 RECINTE DE TAULA	13 CASA
5 CASA AMB COVA	14 SISTEMA DE RECOLLIDA D'AIGUA
6 VISTA ZONA SUD DEL POBLAT	15 CASA CARTAILHAC
7 COVA D'ENTERRAMENT	16 HIPOGEU
8 COVA DE L'OLI	17 CASES
9 SALA HIPÒSTILA	⚡ ZONA DE PÍCNIC

TORRE D'EN GALMÉS

MENORCA
cultural

Fundació Foment del Turisme de Menorca
Tel. (+34) 971 157 800
info@menorca.es
www.menorca.es

DL ME-75/2020

© Amics del Museu de Menorca

SITUACIÓ I CRONOLOGIA

Torre d'en Galmés és un gran poblat talaiòtic que es troba a la zona sud de Menorca, i al qual s'accedeix per la carretera que va des de la ciutat d'Alaior a la platja de Son Bou. En el primer desviament a l'esquerra d'aquesta carretera es troba un camí asfaltat pel qual, després de recórrer tot just mig quilòmetre, s'arriba primer al Centre d'Interpretació i després al poblat, un dels jaciments arqueològics més grans i més impressionants de Balears.

El Centre d'Interpretació té la voluntat d'oferir als visitants la informació bàsica amb la qual interpretar les restes que trobaran més tard al poblat. Aquesta informació és molt didàctica i existeix en diferents idiomes. Gràcies a dos audiovisuals, a les reproduccions de diversos objectes recuperats en les excavacions, a una sèrie de panells explicatius i a una experiència de realitat virtual, el visitant pot contextualitzar millor la visita que durà a terme.

Torre d'en Galmés està situat sobre un petit turó que es fa més pronunciat cap al sud, i des del qual es domina visualment bona part de la zona sud de l'illa; els dies clars, es poden veure les muntanyes de la veïna Mallorca. També eren visibles, en època prehistòrica, un bon nombre de poblats talaiòtics sobre els quals es creu que Torre d'en Galmés podria exercir una supremacia jeràrquica.

Podem situar l'època de màxima activitat del poblat entre l'any 1200 aC. i el segle II aC, encara que s'han localitzat restes que situen la seva ocupació cap al 2000 aC, i va ser ocupat parcialment fins a la conquesta cristiana medieval de 1287.

LA PREHISTÒRIA A MENORCA

Segons les últimes investigacions, els primers moments de la prehistòria menorquina es poden situar al voltant del 2300 aC i són representats a nivell arquitectònic pels sepulcres megalítics com Roques Llises (Torre d'en Galmés). Al voltant del 1800 aC es construeixen cases denominades "naviformes" com les de Son Mercer de Baix (Ferrerries). Cap al 1400 aC comptem amb exemples com les navetes funeràries de Rafal Rubí, l'Argentina o la Naveta des Tudons (carretera de Maó-Ciutadella). L'època talaiòtica (1200-123 aC) es caracteritza per la construcció de poblats amb una clara idea urbanística, amb edificis de marcat caràcter públic i molt monumentals (els talaiots), així com espais d'habitat. Ja durant el Talaiòtic final (550-123 aC), es van construir els coneguts recintes de taula, amb la gegantina T central, que dona nom a aquests edificis, així com cases circulars amb pati central, zona de recollida d'aigua potable, aljubs, etc. Els ritus funeraris es duïen a terme en necròpolis situades en coves naturals o en hipogeus excavats artificialment en els penya-segats de la costa o dels barrancs. Es continuaran utilitzant els mateixos poblats i necròpolis durant alguns segles, però amb importants canvis estructurals i d'utilitatge.

DESCRIPCIÓ DEL POBLAT DE TORRE D'EN GALMÉS

Es tracta d'un gran nucli de població que ocupa unes 5 hectàrees. El poblat s'organitza al voltant dels grans edificis públics i monumentals (tres talaiots i una taula), que es van construir a la zona més alta del monticle que ocupa el poblat. Aquest s'estén cap al sud en diferents èpoques. En

alguns límits està protegit per llenços de muralla, mentre que en d'altres, són els murs exteriors de les mateixes cases els que fan aquesta funció.

ELS TALAIOTS

El talaiot és la construcció més característica de la prehistòria de Menorca. El seu nom prové d'un derivat de la paraula "talaia". La seva situació i visibilitat en el territori, la seva forma de torre i el seu aspecte massís, el defineixen com a part indissoluble del paisatge de Menorca. Tot i que s'han trobat talaiots que tenen alguna cambra interior, en general, la major part dels talaiots coneguts compten amb un habitacle al cim, que en algunes ocasions estava construït amb coberta de pedra (com a Torelló), o amb fustes (com a Biniparratx Petit).

A Torre d'en Galmés es conserven actualment tres talaiots. Entre el talaiot central i el talaiot de l'oest hi ha un espai obert que sembla

conformar una plaça. Ocupen la part més alta del poblat, de manera que són visibles a molts quilòmetres de distància. Els arqueòlegs opinen que aquests monuments podrien tenir algunes funcions diferents, però complementàries entre elles, com la de vigilància i control del territori.

EL RECINTE DE TAULA

El que actualment coneixem com recinte de taula és un espai de planta en forma de ferradura que presenta, en una posició més o menys central, un gran pilar construït amb una llosa rectangular clavada verticalment a terra, i una altra horitzontal a manera de capitell, el seu aspecte és el d'una taula gegant, i d'aquí li ve el nom popular de "taula", que s'ha convertit en nom científic, entre altres coses perquè és un monument que es construeix exclusivament a la nostra illa. No hi ha taules en cap altre lloc del món.

La taula de Torre d'en Galmés té el seu capitell caigut entre la porta d'entrada al recinte i el pilar que el sustentava, però es conserva molt bé el mur del recinte que l'envolta, en el qual es poden apreciar dues tècniques constructives. L'absis està construït amb grans pedres sense desbastar, mentre que els laterals del primer espai del recinte estan formats per grans lloses molt ben treballades.

A l'interior dels recintes de taula, per les restes trobades, és probable que es fessin sacrificis de xais i cabres, es devien fer ofrenes d'aliments i també de líquids, possiblement vi per les restes d'àmfores que s'han recuperat. A la dreta de l'entrada d'aquest recinte es van localitzar les

restes d'una foguera, que probablement estava encesa de forma permanent. Als peus d'una de les pilastres de l'esquerra del recinte es va localitzar una estatueta de bronze que representa el semidéu egipci Imhotep, arquitecte, venerat pels seus coneixements mèdics en el període tardà d'Egipte; el seu culte es va estendre per tota la Mediterrània entre els segles IV i III aC.

Per la construcció que defineix l'espai amb el seu element principal "la taula" i per tots els elements trobats, els arqueòlegs consideren que havia de ser un espai ritual i de culte per als habitants d'aquests poblats.

LES CASES

La majoria de les cases del període talaiòtic segueixen el mateix prototip: una construcció de planta circular de doble mur amb pati central en el qual convergeixen les diferents habitacions de la casa. Aquestes tenien diferents funcionalitats: tallers, molta de cereals, magatzem i zones de descans. Al pati -a cel obert- s'hi trobava la llar amb petites sitges com a complement a la feina diària, i en alguns casos un dipòsit d'aigua excavat al subsòl.

En el recorregut pel poblat, a l'altre costat del camí on es troba la taula, es pot veure una casa reformada en època romana construïda aprofitant una cova. Una peculiaritat és que moltes de les cases estan adossades i conserven una alçada considerable en les seves parets. Al sud del poblat es pot entrar a diverses cases i observar la seva distribució però destaca especialment la casa anomenada "Cartailhac" en honor al primer arqueòleg, el francès Émile Cartailhac, que la va donar a conèixer en un tractat publicat a finals de segle XIX. Aquesta monumental casa va ser excavada i restaurada recentment, i sabem que va ser habitada entre aproximadament l'any 250 i el 100 aC.

D'època islàmica també s'han trobat estructures d'habitació amb espais de cuina i nombroses restes materials.

LA SALA HIPÒSTILA

Al sud del poblat trobem un tipus d'edificacions adossades a les cases circulars que els arqueòlegs van batejar com "sales hipòstiles". Són espais coberts amb grans lloses de pedra, sustentades per pilars i columnes. El seu ús encara no està clar, però cobra força la idea que fossin magatzems. Les columnes són de tipus mediterrani, que es caracteritzen per ser més amples a la part de dalt que en la part que es recolza a terra.

L'APROFITAMENT DE L'AIGUA

És interessant aturar-se en una zona situada al sud del poblat per observar el sistema de recollida d'aigua de pluja. Està realitzat a força de canalitzacions excavades a la roca, que porten l'aigua de pluja fins a uns petits dipòsits que originalment estaven plens de còdols molt arrodonits. Aquests espais funcionaven com a filtres, ja que l'aigua de pluja baixava per gravetat des del turó, passava per aquests dipòsits filtrants, i després es dirigia lliure d'impureses (terra, fulles, etc.) cap a altres dipòsits molt més grans, excavats també en el subsòl, que servien ja com aljubs. Un hipogeu que havia servit de sepultura en el període pretalaiòtic va ser reutilitzat posteriorment també com a dipòsit d'aigua.

LES COVES

Troblem diverses coves durant el recorregut pel poblat. És possible que abans que existís Torre d'en Galmés com a poblat, al pretalaiòtic, tinguessin diferents funcions, però es pot confirmar la d'enterrament per com es distribueix l'espai i per indicis, com petits forats que es poden observar en coves funeràries en els barrancs, que podien ser usats per posar ofrenes o per cremar herbes aromàtiques. Destaquen dues coves, una d'elles utilitzada en època tardoromana amb una sèrie de tombes excavades a la roca i la cova que es troba propera a aquesta, en la qual encara es poden apreciar les restes de moles de molldre, utilitzades per a la producció d'oli en època musulmana (903-1287 dC), quan també es va ocupar el poblat probablement amb fins agrícoles.

DOS JACIMENTS PROPERES

A 700 m de l'entrada de Torre d'en Galmés un cop passat el poblat, trobem dos jaciments molt interessants com són el sepulcre megalític de Roques Llises i Na Comerma de sa Garita, un recinte de planta absidal amb columnes, que estaria cobert per grans lloses i amb un espai envoltat per un mur ciclopi.